

राष्ट्रीय आरोग्य अभियान आरोग्य सेवांवर
लोकाधारित देखरेख प्रकल्पांतर्गत
राज्यस्तरीय देखरेख व नियोजन समिती
कार्यकारी मंडळ पुनर्रचना करणेबाबत .

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: पीएचडी -३००११/प्र.क्र.२६२/२०१६/आ -७
१० वा मजला, गो. ते. रुग्णालय संकूल इमारत
नवीन मंत्रालय, मुंबई - ४०० ००१
तारीख: ७ मे, २०१६

वाचा :-

१) शासन निर्णय क्रमांक: राग्राअ २०१०/प्र.क्र २०९/आरोग्य- ७ अ,
दिनांक २४ एप्रिल २०१२

प्रस्तावना :-

ग्रामीण भागातील गरीब व दुर्लक्षित तसेच गरजू जनतेस सहज साध्य परवडण्याजोगी, कार्यक्षम व उत्तरदायी आणि विश्वासाई आरोग्य सेवा उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने सन २००६ पासून सुरु करण्यात आलेले राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत दिनांक १२ एप्रिल, २०१२ पासून कार्यान्वित आहे. सदर अभियानाच्या माध्यमातून आरोग्य संस्थांचे बळकटीकरण, आरोग्य सेवा देणारे तज्ञ, पायाभूत सुविधामध्ये वाढ, पुरेशा प्रमाणात औषधे पुरवठा, प्रयोगशाळा तसेच तात्काळ संदर्भ सेवा इ. आरोग्य विषयक सोयी निर्माण करण्यात आलेल्या आहेत. या सर्व बाबींकरिता केंद्र शासनाकडून आणि राज्य शासनाकडून आवश्यक निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो. राष्ट्रीय आरोग्य अभियानाच्या माध्यमातून जनतेस आरोग्य सेवा सुरळीतपणे मिळत आहेत किंवा नाहीत यावर अभ्यास करण्यासाठी आरोग्य सेवांवर लोकाधारित देखरेख व नियोजन प्रकल्पाची सुरुवात करण्यात आली होती. सदर प्रकल्प महाराष्ट्र राज्यात एकूण १३ जिल्ह्यात सुरु असून प्रकल्पाचा विस्तार टप्प्याटप्प्याने संपूर्ण राज्यात करण्यात येणार आहे. राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानांतर्गत आरोग्य सेवांवर लोकाधारित देखरेख व नियोजन या पथदर्शी प्रकल्पास दिनांक २४ ऑगस्ट, २००७ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली. यानंतर दिनांक १५ सप्टेंबर, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये अंमलबजावणी प्रक्रियेत प्राथमिक आरोग्य केंद्र आणि तालुका व जिल्हा स्तरावरील आरोग्य सेवा देखरेख समिती स्थापन करण्यात आली व त्यांच्या जबाबदाऱ्या निश्चित करण्यात आल्या. यानंतर दिनांक २४ एप्रिल, २०१२ च्या शासन निर्णयान्वये पुरविण्यात येणाऱ्या आरोग्य सेवांतील त्रुटींच्या मुद्द्यांवर महत्वपूर्ण निर्णय घेण्यासाठी राज्यपातळीवर देखरेख व नियोजन समितीची स्थापना करण्यात आली आहे. तथापि, सदर शासन निर्णयामध्ये समितीतील शासकिय सदस्य, विधानमंडळ सदस्य, जिल्हा परिषद सदस्य, अशासकिय सदस्य व स्वयंसेवी संस्था यांच्या नियुक्तीबाबत स्पष्टता नसल्यामुळे सदर नियुक्तींच्या तरतूदीमध्ये स्पष्टता

येण्याच्या दृष्टीने समितीच्या मूळ रचनेत बदल न करता समितीचे पुनर्गठण करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचारधीन होता. या संदर्भात पुढील प्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :-

आरोग्य सेवांवर लोकाधारित देखरेख प्रकल्पअंतर्गत राज्यस्तरीय देखरेख व नियोजन समितीच्या कार्यकारी मंडळाची पुढील प्रमाणे पुनर्रचना करण्यात येत आहे.

कार्यकारी मंडळ - राज्यस्तरीय देखरेख व नियोजन समिती

अ. क्र.	समितीच्या कार्यकारी मंडळाची सुधारीत रचना	पदनाम
१	मा. मंत्री (आरोग्य व कुटुंब कल्याण), मंत्रालय, मुंबई	अध्यक्ष
२	मा. राज्यमंत्री (आरोग्य), मंत्रालय, मुंबई	उपाध्यक्ष
३	प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई	कार्यकारी अध्यक्ष
४	मा. मंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण यांनी नामनिर्देशित केलेले विधान सभेचे ३ सदस्य व विधान परिषदेचे २ सदस्य. (एकुण-पाच)	सदस्य (५)
५	मा.मंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण यांनी नामनिर्देशित केलेले राज्यातील कोकण, विदर्भ, मराठवाडा आणि उर्वरित महाराष्ट्र या विभागातील प्रत्येकी एका विभागातील एका जिल्हा परिषदेच्या आरोग्य समितीचे सभापती. (एकुण-चार)	सदस्य (४)
६	मा.मंत्री, सार्वजनिक आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण यांनी नामनिर्देशित केलेल्या आरोग्य सेवेशी संबंधित चार स्वयंसेवी संस्थांचा प्रत्येकी एक प्रतिनिधी (यापैकी सुकाणू समितीतील (mentoring group) २ सदस्य व लोकाधारित देखरेख व नियोजन प्रकल्पातील कार्यरत असलेल्या २ स्वयंसेवी संस्थांचा प्रत्येकी १ प्रतिनिधी	सदस्य (४)
७	आयुक्त, कुटुंब कल्याण तथा संचालक राष्ट्रीय आरोग्य अभियान	सदस्य
८	संचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई	सदस्य
९	अतिरिक्त संचालक, राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय, पुणे.	सदस्य
१०	सह संचालक, आरोग्य सेवा (निविमू), मुंबई.	सदस्य
११	सह संचालक (रुग्णालये), मुंबई.	सदस्य
१२	राज्य समन्वय संस्था म्हणून कार्यरत असलेल्या संस्थेचा एक प्रतिनिधी.	सदस्य
१३	सहसचिव / उपसचिव, महिला व बाल विकास विभाग मंत्रालय मुंबई.	सदस्य

अ. क्र.	समितीच्या कार्यकारी मंडळाची सुधारीत रचना	पदनाम
१४	सहसचिव / उपसचिव, ग्राम विकास	सदस्य
१५	सहसचिव / उपसचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग मंत्रालय, मुंबई	
१६	सह संचालक (तांत्रिक) राष्ट्रीय आरोग्य अभियान	सदस्य सचिव

आरोग्य सेवांवर लोकाधारित देखरेख व नियोजन प्रकल्पाची उद्दिष्टे :-

१. आरोग्य अभियानद्वारा व त्याअंतर्गत येणारे व उपलब्ध आरोग्य सेवांचे अधिकार याबद्दल जनतेमध्ये जागृती घडविणे.
२. आरोग्य सेवांच्या नियोजनात लोकसहभाग मिळविणे व त्यांच्यात पालकत्वाची भावना वाढीस लावणे.
३. आरोग्य सनियंत्रणासाठी जनतेत हक्काधारित समज विकसित करणे त्यातून लोकाधारित देखरेखीची माध्यमे विकसित करणे ही उद्दिष्टे ठरविण्यात आली.

राज्यस्तरीय देखरेख व नियोजन समितीचे कार्यप्रणाली :-

१. सार्वजनिक आरोग्य सेवांची माहिती करून सेवा मिळविणे व संवर्धन करणे.
२. अपेक्षित आरोग्य सेवेबद्दल लाभार्थी जनतेचा आढावा घेणे.
३. हमी सेवेमधील औषधी, संदर्भ सेवा मिळणेस अडचणी व मर्यादा जाणून घेणे.
४. आरोग्य सेवा देण्यास दुर्लक्ष/हलगर्जीपणा व त्यावरील उपाय योजना यांची पडताळणी करणे. तसेच, इतर सर्व बाबी देखरेख व नियोजन समितीमार्फत आढावा घेऊन त्यावर उपाय योजना सुचविण्यात सहकार्य करणे.
५. प्राथमिक आरोग्य केंद्र स्तरावरील आरोग्य सेवा देणे संबंधित बैठका घेणे व त्रुटीचे मुद्दे जाणून घेणे.
६. पंचायत राज संस्था सदस्य, शासकिय कर्मचारी यांचा सहभाग वाढविणे.
७. जनसंवाद घडवून आणणे व त्या माध्यमातून शासनस्तरावर निर्णय उपाययोजना करण्याकरिता सुचना देणे.

राज्यस्तरीय देखरेख व नियोजन समितीचे अधिकार व जबाबदाऱ्या:-

१. कार्यक्रमांतर्गत त्रिस्तरावर दिल्या जाणाऱ्या विविध आरोग्य सेवांतील त्रुटी व उपस्थित झालेले मुद्दे यावर चर्चा करून आवश्यक असलेली सुधारणा करण्याबाबत सुचना देणे, ही समितीची मुख्य भूमिका आहे.

२. सदर समितीमार्फत आरोग्य सेवेत सुधारणा करण्यासाठी राज्यस्तरावर उपाययोजना सुचविण्यात येतील. राष्ट्रीय आरोग्य अभियानातील विविध कार्यक्रमांतर्गत देण्यात येणाऱ्या आरोग्य सेवांवर राज्यस्तरीय नियोजन करून अंमलबजावणी करण्याबाबतच्या सूचना निर्गमित करण्यात येतील.
३. ग्रामीण भागात दिल्या जाणाऱ्या आरोग्य सेवांवरील निर्माण झालेल्या त्रुटीच्या मुद्द्यांवर (आर्थिक तरतूद, प्रशासकिय बाबी, कर्मचारी भरती, साधनसामग्री व इतर आवश्यक गरजा) जिल्हास्तरीय देखरेख व नियोजन समितीमार्फत चर्चा करूनही अपेक्षित कार्यवाही करण्याकरिता प्रलंबित रहात असतील तर राज्यस्तरीय देखरेख व नियोजन समितीमार्फत चर्चा करून कार्यवाही करण्यात येईल.
४. प्रत्येक स्तरावर दिल्या जाणाऱ्या आरोग्य सेवा यंत्रणेतील तक्रारीसाठी तक्रार निवारण कक्ष प्रस्तापित करून तक्रारीवर कार्यवाहीच्या सुचना त्या त्या स्तरावर कळविण्यात येतील आणि सदर कार्यवाहीचा आढावा या समितीमार्फत घेण्यात येईल.
५. राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाचा अवलंब करून दिल्या जाणाऱ्या आरोग्य सेवांमधील सुधारणांची पडताळणी राज्यस्तरावर या समितीमार्फत करण्यात येईल.
६. केंद्र शासनाकडून प्राप्त झालेल्या आरोग्य सेवेतील सूचना त्या त्या स्तरावर कळविण्याचे काम ह्या समितीमार्फत केले जाईल. त्यावरील झालेल्या अंमलबजावणी अहवालांचे पत्रक, सुचना वेगवेगळ्या स्तरावर निर्गमित करण्यात येतील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०४२८१६५०५२५४१७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

मनोहर ठोंबरे

महाराष्ट्र शासनाचे अवर सचिव

प्रत,

१. मा. मंत्री (कुटुंब कल्याण व आरोग्य) यांचे खाजगी सचिव.
२. मा. राज्यमंत्री (आरोग्य) यांचे खाजगी सचिव.
३. प्रधान सचिव, (सार्वजनिक आरोग्य विभाग), मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक

४. प्रधान सचिव (महिला व बाल विकास विभाग), मंत्रालय, मुंबई
५. प्रधान सचिव (ग्राम विकास विभाग), मंत्रालय, मुंबई
६. प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग), मंत्रालय, मुंबई
७. आयुक्त तथा संचालक (क.कु), राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.
८. संचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई
९. अतिरिक्त संचालक, राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय, पुणे.
- १०.सह संचालक, आरोग्य सेवा (निविमू), मुंबई.
- ११.सह संचालक (रुग्णालये), मुंबई.
- १२.सहसंचालक (तांत्रिक), राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.
- १३.कार्यकारी संचालक, राज्य आरोग्य यंत्रणा संसाधन केंद्र, पुणे.
- १४.राज्य समन्वय संस्था.
१५. सह सचिव (आरोग्य-७) यांचे स्वीय सहाय्यक
- १६.निवड नस्ती (आरोग्य-७).